

TABIAT OB'EKLARINI ADEKVAT MODELLASHTIRISH ASOSIDA O'QUVCHILARNING EKODIDAKTIK BILIMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

S.A. Abdullayev

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat ob'eklarini adekvat modellashtirish asosida o'quvchilarning ekodidaktik bilimlarini takomillashtirish usullar haqida bayon etilgan.

Kalit so'zlar: tabiat, muhit, pedagogik-psixologik, mexanizmlar, bilimlar, malakalar, tajriba, kognitiv.

Ekologiya tushunchasi bir butun hamda jamiyat bilan tabiatning o'zaro aloqadorligida turli darajada-falsafiy, ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy bilimlarning yaxlit tizimini tashkil etadi. Uning asosiy vazifasi tabiatdagi o'zaro aloqadorlik qonuniyatlarini ochib berishdan iboratdir. Ekologiyaning bosh masalasi esa tabiat voqea-hodisalariga inson faoliyatining xilma-xil ta'siri oqibatlarini oldindan ko'ra bilish va tabiatni muhofaza qilish bilan bog'liq bo'lgan muammolarni hal etishdan iboratdir. Tabiat bilan jamiyatning o'zaro aloqasini izchil tadqiq etish o'quvchilarning atrof-olamning yaxlitligi, harakat-dinamikasi bo'yicha dunyo qarashi va ishonchini boyitadi hamda mustahkamlaydi. O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakillantirish, tabiatni sevish, undan to'g'ri va ongli ravishda foydalana bilishga o'rgatish ekologik tarbiya va madaniyatning asosi bo'lib, kishilarda tabiat oldida mas'uliyatni anglash malakasini hosil qiladi. Vatanni sevish va vatanparvarlik tabiatni sevishdan boshlanadi. Binobarin, o'quvchilarda tabiatga nisbatan haqiqiy muhabbat tuyg'usini hosil qilmay turib ularni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash mumkin emas. Insonni tabiat quchog'ida bo'lishi uni ruhan tetiklashtirib, mehnat qobiliyatini oshiradi. Insonning tabiiy boylıklardan haddan tashqari ortiqcha foydalanishi oqibatida tabiat qiyofasi o'zgarib, foydali qazilmalar tugab bormoqda, suv havzalari va atmosfera havosining ifloslanishi, uning tarkibida chiqindi moddalarning ortib borishi natijasida aholi salomatligi yomonlashmoqda, ularni oziq-ovqat bilan ta'minlash, energiya va chuchuk suv muammolari tobora murakkablashmoqda. Ular bugungi kunda xalqaro ekologik muammoga aylanib, butun jahon jamoatchiligining muloxazaga chaqirmoqda. Bu albatda, yosh avlod, aholi ongiga ekologik holatining xavf ostida ekanligini tezroq singdirish va uni yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqarish kabi muammolarni hal

etishni taqazo etmoqda. Ushbu muammolarni hal etishda umumiy o'rtta ta'lim maktablarida o'qitiladigan fanlar ma'zmuniga, hususan, O'zbekiston tabiiy geografiyasi ma'zmuniga qo'shib olib boorish orqali yoshlarni ekologik madaniyatli qilib tarbiyalamog'imiz darkor.

Ekologik ta'lim:

- o'quvchilarning tabiat go'zalliklarini sevishi, estetik zavq olish ruhida tarbiyalash;

- jonli va jonsiz tabiatning rivojlanish qonuniyatlari, tabiat bilan jamiyat o'rtasidagi murakkab o'zaro munosabatlar va inson xo'jalik faoliyatining tabiatga ta'siri oqibatlarini haqida bilim berish;

- o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish.

Ekologik tarbiya esa:

- o'quvchilarga maxsus ekologik bilim va tarbiya berib, ularda muayyan ko'nikma va malakalarni hosil etish;

Ekologik ta'lim mazmuniga quyidagilarni kiritish mumkin:

-tabiat haqidagi bilimlarni egallash;

-tabiatning jamiyat va inson uchun har tomonlama qadriyat sifatida tushunish;

-tabiiy muhitga doir axloqiy meyorlarni bilish;

-tabiat bilan muloqotda bo'lish ehtiyojlarini rivojlantirish;

-ekologik muhitni yaxshilashga doir faoliyatni takomillashtirish;

-tabiatga yangicha madaniy munosabatni shakllantirish hamda yoshlarning ekologik savodliligini amalga oshirish.

Modellashtirish - bilish ob'ektlari (fizik hodisa va jarayonlar) ni ularning modellari yordamida tadqiq, qilish mavjud predmet va hodisalarning modellarini yasash va o'rganishdir.

Modellash uslubidan hozirgi zamon fanida keng foydalanilmoqda. U ilmiy tadqiqot jarayonini yengillashtiradi, ba'zi hollarda esa murakkab ob'ektlarni o'rganishning yagona vositasiga aylanadi. Mavhum ob'ekt, olisda joylashgan ob'ektlar, juda kichik hajmdagi ob'ektlarni o'rganishda modellashtirishning ahamiyati katta. Modellashtirish uslubidan fizika, astronomiya, biologiya, iqtisod fanlarida ob'ektning faqat ma'lum xususiyat va munosabatlarini aniqlashda ham foydalaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. SA Abdullayev "MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISHNING AHAMIYATI" Educational Research in Universal Sciences 2(4) 1168-1171 2023.6.16 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3036>

2. Abdullayev, S. . (2022). A MODERN APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF RESEARCH ACTIVITY IN PRESCHOOL CHILDREN. International Bulletin of

- Engineering and Technology, 2(11), 25–26. Retrieved from <https://internationalbulletins.com/intjour/index.php/ibet/article/view/143>
3. X Nuritdinova “MAKTABGACHA TAYYORLOV YOSHDAGI BOLALARNI MAKTAB TA’LIMIGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK VA PSIXOLOGIK ASOSLARI” Евразийский журнал академических исследований 2022/3/17 <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/1492>
2. X Nuritdinova “SHAXSNING KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHNING AMALIY VAZIFALARI” Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar 2022/12/15 <https://zenodo.org/record/7445514>
3. Nuritdinova X. N. KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNING MOHIYATI VA UNING MUTAXASSISNI KASBIY SHAKLLANISHIDAGI O‘RNI //Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences. – 2022. – T. 1. – №. 7. – C. 158-160.
4. X Nuritdinova. “MULOQOT MUAMMOLARIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNING MAZMUN TAVSIFI” «zamonaviy Dunyoda Innovatsion Tadqiqotlar: Nazariya Va Amaliyot» Nomli Ilmiy, Masofaviy, Onlayn Konferensiya, 1(28), 135–137. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7445534>
5. MI qizi Umarova “RIVOJLANTIRUVCHI O ‘YIN TEXNOLOGIYASI VA UNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING JISMONIY VA RUHIY RIVOJLANISHIDAGI AHAMIYATI” Educational Research in Universal Sciences, 1172-1176 2023.6.16 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3037>
6. MI qizi Umarova “PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CHARACTERISTICS OF CHILDREN’S PHYSICAL AND MENTAL DEVELOPMENT IN RULED GAMES” Educational Research in Universal Sciences, 295-297 2023.5.24 <http://erus.uz/index.php/er/article/view/2352>
7. U Mekhriniso “The use of creative games in the educational process in preschool education” Web of Scientist: International Scientific Research Journal <https://wos.academiascience.org>. Published: May 19, 2022
8. ST Xabilova, M Nazarova “MENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN” Innovative research in modern education 97-99 2023.5.17 <http://aidlix.com/index.php/ca/article/view/651>
9. S Xabilova “EDUCATION OF FUTURE PRESCHOOL TEACHERS IN A MODERN SPIRIT” International Bulletin of Medical Sciences and Clinical Research 3(4) 132-135 2023.4.26 <http://www.researchcitations.com/index.php/ibmscr/article/view/1234>